

Grönhultsfynden

Erik Hedin

Grönhult är en liten by på två gårdar, som ligger i skogsområdet 5 km norr om Vånga. Här gjorde man i slutet av 1800-talet tre fynd av fina bronsföremål. Folkskollärare Gustav Nilsson i Mjönäs uppger i en tidningsartikel att det var torparen Trued Olsson, som gjorde det första fyndet på 1880-talet vid den norra gården på det s k Nybrödet, en då nybruten åker, som ligger ca 400 m öster om fruktodlare Rydners gårdsbyggnader.

Bältesskålen, bild 1, hittades vid "plöjning i åkerjorden". Den användes av kvinnorna som prydnad i bältet och satt troligen på ryggsidan (S 276) (S = Mårten Stenbergers bok: *Det forntida Sverige*, 3:e upplagan, 1979)

"Långt därefter fann man på samma ställe en större och en mindre bronskupa", bild 2 och 3. De användes också som bältesprydnader av kvinnor och satt troligen framtill (S 276).

Det senaste fyndet gjorde man 1892 i samma åker, 0,5 mil från sjön Immeln och 15 cm under jordytan. Det bestod av:

1. en spjutspets av brons
 2. en doppsko i form av en lång, i nedre ändan sluten cylinder av brons
 3. ett spänne av brons, bild 4
 4. två halsringar av brons, bild 5
 5. en bronskniv, s k rakkniv, bild 6
 6. fragment av bältesskål av brons
 7. bit av holk (holkyxa?) av brons
 8. bit av ring av brons
 9. bit av den mindre kupan, som syns på bild 3
- } skrot

De två första fynden beskrivs i Månadsbladet 1891 av Hans Hildebrand, som var riksantikvarie 1879–1907. Han var en internationellt känd arkeolog. En del av föremålen finns i en samling på flera hundra

Bältesskål. Satt troligen baktill på kvinnans bälte. Ansågs förr vara hängkärl. Öglorna användes för att fästa prydnaden vid bältet.

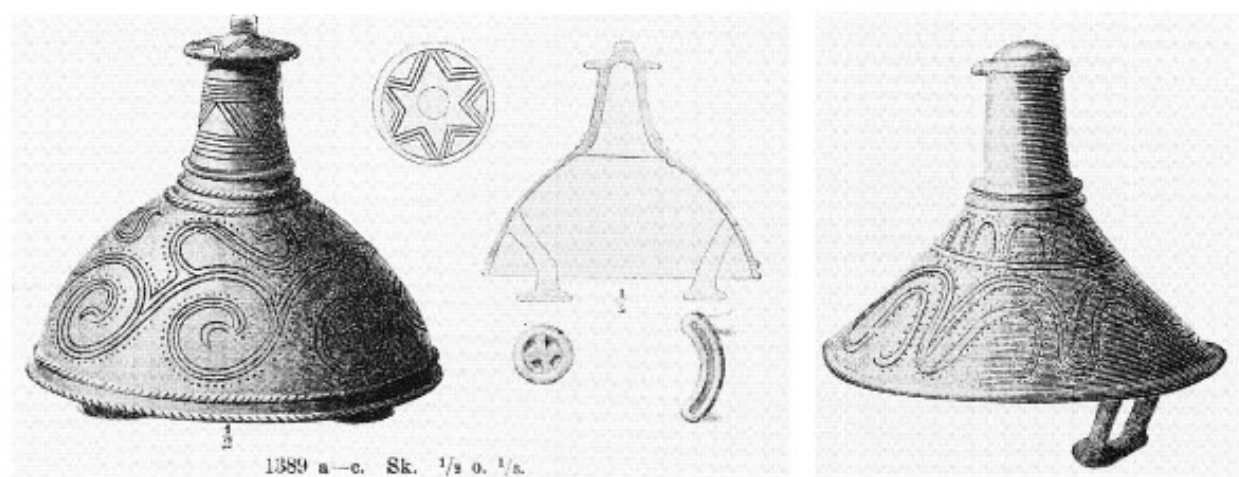
fynd, som tillhört prosten i Hjärsås och Knislinge församlingar, Axel Lund. Han hade tidigare varit folkskollärare i Karlshamn. Sedan han dött 1891, såldes samlingen till Statens Historiska Museum i Stockholm. Där kallas den Prosten Axel Lunds samling.

Varför har föremålen hamnat i jorden?

Oscar Montelius, professor i arkeologi och riksantikvarie 1907 anser, att vi i Grönhult har att göra med så kallade depåfynd, d v s det är flera föremål, som ägaren lagt ner i jorden för att säkra äganderätten. De kan också ha lagts dit vid flykt undan en fiende och sedan av någon anledning aldrig blivit upptagna. Man anser, att av de skatter, som lagts ner i jorden, väntar ännu de flesta på att bli upptäckta. Kanske ruvar Grönhult på flera hemligheter.

När fynden göres i mossmarker, är det ofta fråga om offergåvor. Mot slutet av bronsåldern var det vanligt med offer till fruktbarhetsgudinnan, modergudinnan (S 280, 300). Dyrkan av henne förekom allmänt i Sydeuropa, och seden kan ha införts därifrån i samband med bronsimporten. Som offergåvor användes halsringar. 70 sådana fyndplatser finns i Sydskandinavien med mer än 200 ringar, så hon har ibland kallats "gudinnan med halsringen". Ringarna förekommer som offer aldrig tillsammans med andra saker och ofta deformerades de saker, som skulle offras.

Ibland talar man också om skrotfynd. Flera av sakerna i Grönhult är endast fragment. Avsikten har varit att smälta ner dem till nya vackra saker. Kanske man också kan finna en bronsåldersverkstad i Grönhult.

T v En större kupa, tutulus, med stjärnmönster. Den var kvinnans prydnad och satt framtill på bältet. T h Mindre kupa, tutulus.

Fyndens ålder

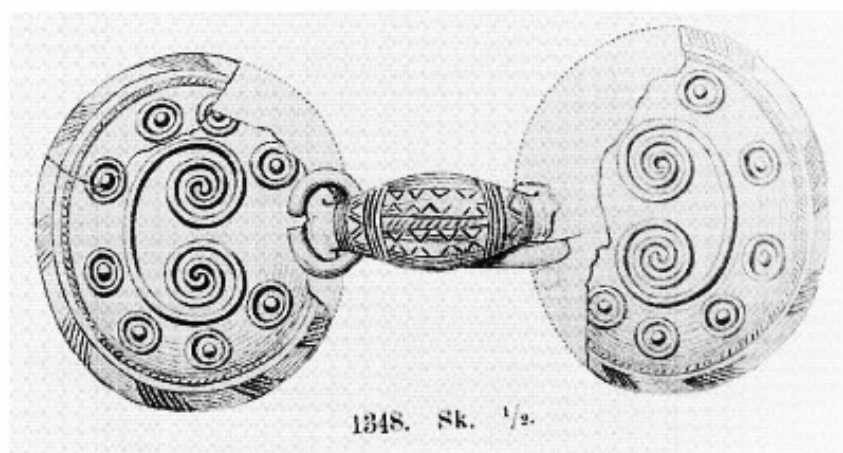
Liksom Hildebrand var Oscar Montelius en internationellt känd arkeolog. Han indelade bronsåldern (1800–600 f Kr) i sex perioder och hänför grönhultsfyndet till den 5:e perioden. De skulle då vara från tiden 950 – 750 f Kr, alltså när bronsåldern började lida mot sitt slut. Även professor Mårten Stenberger hänvisar i sin bok från 1979, "Det forntida Sverige", till Montelius periodindelning. Den såg ut så här:

1:a perioden	1800 f Kr – 1550 f Kr
2:a	1550 f Kr – 1300 f Kr
3:e	1300 f Kr – 1100 f Kr
4:e	1100 f Kr – 950 f Kr
5:e	950 f Kr – 750 f Kr
6:e	750 f Kr – 600 f Kr

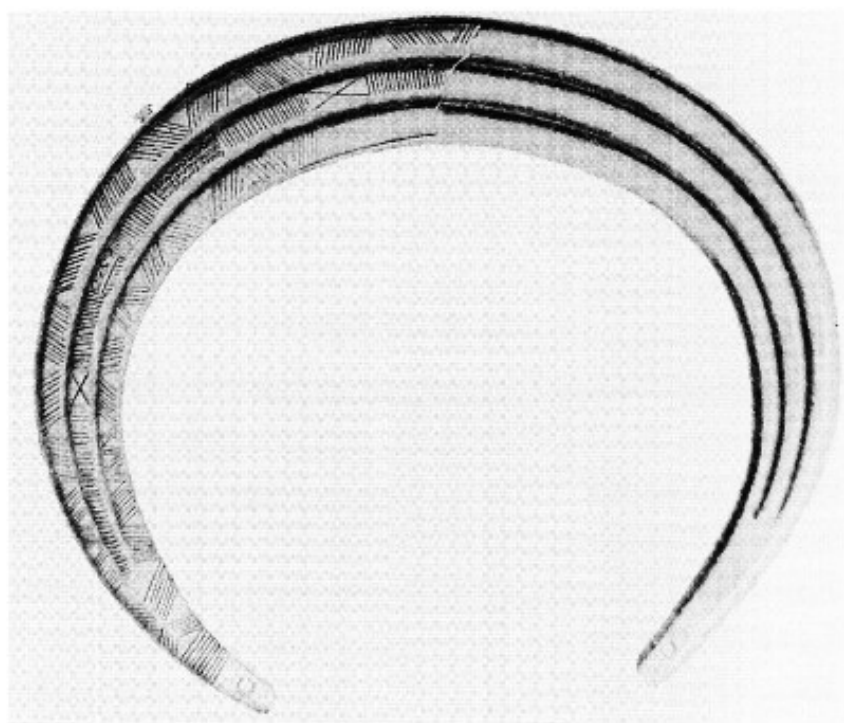
Andra författare anser att bronsåldern varade mellan åren 1500–500 f Kr.

Under yngre bronsåldern gjordes föremålen större men enklare till sin utformning, inte så förnåma som de i Loshult från äldre bronsåldern. "Detta är det finaste vi har", yttrade sakkunskapen på Statens Historiska Museum i Stockholm om loshultsfyndet, när artikelförfattaren av en tillfällighet kom bakom kulisserna och fick beskåda härligheterna.

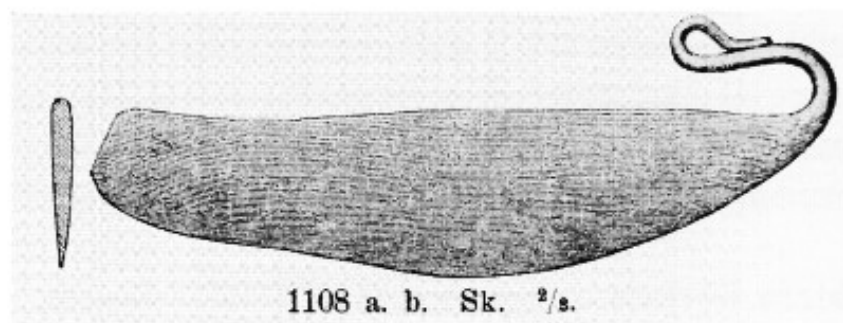
Under yngre bronsåldern började man också "realisera" bronsen i Sydeuropa. Man hade börjat använda en ny metall vid tillverkning av ex svärd. Det var järnet.

Dräktspänne, användes av både män och kvinnor.

Halsring, bars av kvinnan. Den ersatte halskragen av bl a det praktfulla slag, som man hittat i Loshult och som användes i början av äldre bronsåldern.

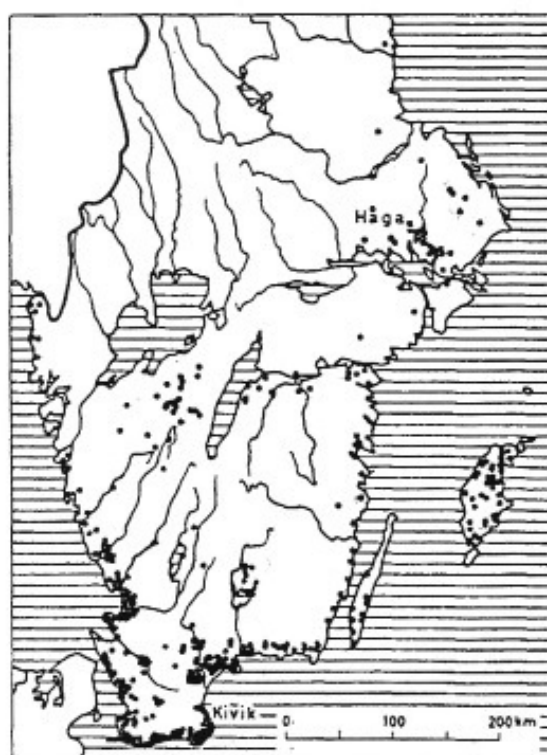
"Rakkniven är mannens ständige följeslagare i döden." Fö är det föga fynd i gravarna under bronsåldern. Vanligast är dubbelknappen, rakkniven pincetten och dräktnålen.

Kommunikationerna under bronsåldern

På vilka vägar har bronsen förts till Grönhult? För det rörde ju sig om import från Mellan- och Sydeuropa. Har det varit från Vånga och genom skogarna 5 km norrut till Grönhult?

Vånga vid Ivösjön hade genom Skräboån förbindelser med Östersjön, där oanade importmöjligheter fanns.

Eller har import av brons till Grönhult skett genom vattensystemet vid blekingegränsen, Holjeån, Lillån, Raslången, Filkesjön, Hallsjön och Edran till Immeln, som hade flera bebyggelsecentra redan under stenåldern? Grönhultssjön (Bäen) hade i sin tur sitt avlopp till Immeln. Att import skett via Skräboån vid Bromölla är högst sannolikt. Här har man också funnit en boplats med hyddbottnar, stolphål till husen, avskrädeshögar och härdar, som tillhört små verkstäder för bronsgjutning (S 290). När ska vi finna Grönhultsverkstäderna?

Schematisk karta över bygdens fördelning under yngre bronsålder (Montelius per. 4–6), grundad på daterbara gravfynd. Sammanställd av Agneta Furumark och Ebba-Stina Königsson.

- Källor: 1) Kungl Vitterhets- Historie- och Antikvitetsakademin: Månadsbladet 1891
2) Oscar Montelius: Minnen från vår forntid
3) Mårten Stenberger: Det forntida Sverige, 3:e uppl 1979
4) Gustav Nilsson, Mjönäs
Samtliga bilder är hämtade ur Montelius bok